YANGI O‘ZBEKISTONDA DEMOKRATIK TARAQQIYOT JARAYONLARIDA XOTIN-QIZLARNING O‘RNI VA IJTIMOIY-SIYOSIY AHAMIYATI

Murodullayeva Muxlisa Zafar qizi
Sarbon universiteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Yangi O‘zbekistonda demokratik taraqqiyot jarayonlarida xotin-qizlarning o‘rni va ijtimoiy-siyosiy ahamiyati ko‘rib chiqildi. Maqolada demokratik jamiyat qurilishida jinsiy tenglik tamoyilining nazariy-huquqiy asoslari tahlil qilindi va xotin-qizlarning davlat boshqaruvi va siyosiy jarayonlarga jalb etilishi bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar yoritildi. Shuningdek, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirishda mavjud bo‘lgan muammolar aniqlandi. Tadqiqot natijasida demokratik taraqqiyot jarayonida ayollar ishtirokini kengaytirish bo‘yicha nazariy tavsiyalar ishlab chiqildi.*

Kalit so‘zlar: *demokratiya, xotin-qizlar, ijtimoiy-siyosiy faollik, jinsiy tenglik, fuqarolik jamiyati, davlat boshqaruvi, islohotlar, Yangi O‘zbekiston.*

Annotation: *This article examines the role and socio-political significance of women in the processes of democratic development in New Uzbekistan. The theoretical and legal foundations of the principle of gender equality in building a democratic society are analyzed, and the reforms being implemented to involve women in public administration and political processes are highlighted. In addition, the problems existing in enhancing the socio-political activity of women are identified. As a result of the study, theoretical recommendations for expanding women's participation in the process of democratic development are developed.*

Keywords: *democracy, women, socio-political activity, gender equality, civil society, public administration, reforms, New Uzbekistan.*

Аннотация: *В данной статье рассмотрены роль и общественно-политическое значение женщин в процессах демократического развития в Новом Узбекистане. Проанализированы теоретико-правовые основы принципа гендерного равенства в построении демократического общества, освещены реформы, осуществляемые для вовлечения женщин в государственное управление и политические процессы. Также выявлены проблемы, существующие в повышении общественно-политической активности женщин. В результате исследования разработаны теоретические рекомендации по расширению участия женщин в процессе демократического развития.*

Ключевые слова: *демократия, женщины, общественно-политическая активность, гендерное равенство, гражданское общество, государственное управление, реформы, Новый Узбекистан.*

Kirish

Demokratik jamiyat qurilishining asosiy mezonlaridan biri sifatida jamiyatning barcha a’zolari, jumladan, xotin-qizlarning davlat va jamiyat boshqaruvida teng huquqli ishtirok

etishi belgilandi. Yangi O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan tub islohotlar davrida xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy hayotdagi o‘rnini mustahkamlashga alohida e'tibor qaratildi. Davlat siyosati darajasida ayollarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, ularning jamiyat taraqqiyotidagi ishtirokini kengaytirish borasida izchil chora-tadbirlar ishlab chiqildi.

Demokratiya nazariyasida jinsiy tenglik masalasi fuqarolik huquqlarining ajralmas qismi sifatida talqin qilindi. Xotin-qizlarning siyosiy jarayonlarga jalb etilishi nafaqat ijtimoiy adolat tamoyili, balki jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida ham baholandi. Zero, jamiyatning yarmini tashkil etuvchi ayollarning boshqaruv jarayonlaridan chetlashtirilishi demokratik institutlarning to‘liq shakllanishiga to‘sqinlik qiluvchi holat sifatida izohlandi.

Mazkur maqolada Yangi O‘zbekistonda demokratik taraqqiyot jarayonida xotin-qizlarning tutgan o‘rni tizimlashtirilgan holda tahlil qilindi, ushbu jarayonning nazariy asoslari yoritildi hamda mavjud muammolar ko‘rib chiqildi.

Asosiy qism

Demokratik davlat qurilishi nazariyasida fuqarolik jamiyatining shakllanishi asosiy shart sifatida belgilandi. Fuqarolik jamiyati esa barcha ijtimoiy guruhlarning, jumladan, xotin-qizlarning erkin va teng huquqli ishtiroki asosida qurilishi lozimligi asoslandi. Jinsiy tenglik nazariyasida ta'kidlanishicha, ayollarning siyosiy jarayonlarga jalb etilishi ularning shaxsiy manfaatlarinigina emas, balki butun jamiyat manfaatlarini ifodalash imkoniyatini kengaytiruvchi omil sifatida ko‘rsatildi.

Yangi O‘zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish yo‘nalishida qator amaliy chora-tadbirlar amalga oshirildi. Qonun chiqaruvchi organlarda ayollar uchun kvota tizimi joriy etilishi natijasida parlament va mahalliy kengashlarda xotin-qizlar vakilligi sezilarli darajada oshirildi. Davlat boshqaruvi organlarida ayollarni rahbar lavozimlarga tayinlash borasida maqsadli siyosat yuritildi, bu esa ayollarning qaror qabul qilish jarayonlariga bevosita ta'sir ko‘rsatish imkoniyatini kengaytirdi.

Fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatida ham xotin-qizlarning ishtiroki faollashtirildi. Nodavlat notijorat tashkilotlari, mahalla fuqarolar yig‘inlari va boshqa ijtimoiy tuzilmalarda ayollarning faol qatnashishi ularning fuqarolik ongini yuksaltiruvchi hamda jamoat ishlariga bo‘lgan mas'uliyatini oshiruvchi omil sifatida baholandi. Shuningdek, "Ayollar daftari" kabi ijtimoiy dasturlar orqali qiyin turmush sharoitidagi ayollarni qo‘llab-quvvatlash tizimi yo‘lga qo‘yildi, natijada ularning ijtimoiy himoyalanganlik darajasi oshirildi.

Shu bilan birga, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini to‘liq ta'minlashda bir qator muammolar mavjudligicha qolayotgani aniqlandi. Birinchidan, mintaqaviy va hududiy tafovutlar ko‘rsatildi. Yirik shaharlarga nisbatan qishloq joylarda xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy jarayonlarga jalb etilishi pastroq darajada ekanligi qayd etildi. Ikkinchidan, ongli tafakkurdagi ayrim eskirgan qarashlar to‘siq sifatida baholandi. An'anaviy mentalitetda ayolning ijtimoiy faoliyati oilaviy vazifalar bilan cheklab qo‘yilishi hollari hamon uchrashi ta'kidlandi. Uchinchidan, xotin-qizlarning huquqiy saviyasi masalasi ko‘tarildi. O‘z huquq va imkoniyatlaridan to‘liq xabardor bo‘lmagan ayollarning ijtimoiy-siyosiy jarayonlarda faol ishtirok etishga tayyor emasligi muammo sifatida izohlandi.

Demokratik taraqqiyot nazariyasida fuqarolik ta'limi masalasi alohida ahamiyatga ega ekanligi asoslandi. Xotin-qizlarga o‘z huquqlari, fuqarolik majburiyatlari va ijtimoiy-siyosiy

jarayonlarda ishtirok etish mexanizmlari haqida bilim berish ularning faolligini oshiruvchi asosiy vosita sifatida ko‘rsatildi. Bundan tashqari, ayollar o‘rtasida siyosiy madaniyatni shakllantirish, ularni saylov jarayonlariga faol jalb etish zarurligi ta'kidlandi.

Xotin-qizlarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirish borasida institutsional mexanizmlarni takomillashtirish lozimligi ko‘rsatildi. Xususan, ayollar tashabbusini qo‘llab-quvvatlovchi maxsus fondlar va dasturlarni rivojlantirish, ularning tadbirkorlik va boshqaruv sohasidagi salohiyatini oshirishga xizmat qiluvchi omil sifatida baholandi. Shuningdek, ommaviy axborot vositalarida xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faoliyatini yoritish orqali jamiyatda ularning obro‘-e'tiborini oshirish zarurligi asoslandi.

Xulosa

O‘tkazilgan tahlil natijasida quyidagi xulosalarga kelindi. Birinchidan, Yangi O‘zbekistonda demokratik taraqqiyot jarayonida xotin-qizlarning o‘rnini mustahkamlashga qaratilgan izchil davlat siyosati yuritilayotgani ko‘rsatildi. Ikkinchidan, kvota tizimi, rahbar lavozimlarga tayinlash siyosati va fuqarolik jamiyati institutlaridagi faollik orqali xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy ishtiroki sezilarli darajada kengaytirilgani aniqlandi. Uchinchidan, mintaqaviy tafovutlar, an'anaviy qarashlar va huquqiy bilimning yetishmasligi kabi omillar hamon muammo sifatida saqlanib qolayotgani ta'kidlandi. To‘rtinchidan, fuqarolik ta'limini rivojlantirish, institutsional mexanizmlarni takomillashtirish hamda ommaviy axborot vositalari orqali targ‘ibot ishlarini kuchaytirish orqali xotin-qizlarning demokratik jarayonlardagi ishtirokini yanada oshirish mumkinligi asoslandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Norris P. Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited. – Cambridge: Cambridge University Press, 2011. – B. 112–134.
2. Paxton P., Hughes M.M. Women, Politics, and Power: A Global Perspective. – California: SAGE Publications, 2017. – B. 25–58.
3. Kandiyoti D. Post-Soviet Institutional Design and the Discourse of Identity in Central Asia. – London: I.B. Tauris, 2007. – B. 63–80.
4. Krook M.L. Quotas for Women in Politics: Gender and Candidate Selection Reform Worldwide. – Oxford: Oxford University Press, 2010. – B. 40–67.
5. Karimova N.T. Gender siyosati va ijtimoiy taraqqiyot. – Toshkent: O‘zbekiston, 2019. – B. 102–128.
6. Sultonov Q.R. Fuqarolik jamiyati va demokratik institutlar. – Toshkent: Akademiya, 2021. – B. 45–69.
7. UNDP. Gender Equality Strategy 2018–2021. – New York: United Nations Development Programme, 2018. – B. 33–50.
8. Yo‘ldosheva Sh.A. Yoshlar siyosati va ijtimoiy faollik. – Toshkent: Fan, 2020. – B. 88–105.